

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६  
नुसार राज्य उत्पादन शुल्क विभागातील  
गट-अ ते गट-ड संवर्गातील पदांकरीता  
दिव्यांगासाठी शासन सेवेत पदे सुनिश्चित  
करण्याबाबत.....

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : एमआयएस-१०२०/प्र.क्र.११७/राउशु-१

५ मजला (विस्तार), मंत्रालय, मादाम कामा मार्ग,

हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : २९ जुलै, २०२१.

**वाचा :-** १) दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६.

२) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. अपंग-२०१३/ प्र.क्र.३५/  
अ.क.२, दि.३०.०५.२०१८.

३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. दिव्यांग-२०१९/ प्र.क्र.  
२५१/दि.क.२, दि.१२.११.२०२०.

४) केंद्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व अधिकारीता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांची दिनांक  
०४.०१.२०२१ ची अधिसूचना.

५) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. दिव्यांग-२०१९/ प्र.क्र.  
२५१/दि.क.२, दि.०२.०२.२०२१.

६) शासन निर्णय, क्र. एमआयएस-१०२०/प्र.क्र.११७/राउशु-१, दि.१८.०२.२०२१.

**प्रस्तावना :-**

अपंग व्यक्ती अधिनियमामधील तरतुदीनुसार संदर्भ क्र. २ वरील शासन निर्णयानुसार राज्य उत्पादन शुल्क विभागातील १२ संवर्गात अपंगासाठी पदे सुनिश्चित करण्यात आली होती व १२ संवर्गांना अपंगासाठी पद सुनिश्चितीतून वगळण्यात आले होते.

२. दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ मधील कलम ३३ नुसार राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील पदांची पदसुनिश्चिती करण्यासाठी केंद्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व अधिकारीता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी दि.०४.०१.२०२१ च्या अधिसूचनेन्वये दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केलेल्या पदांची यादी करून प्रसिध्द केलेली आहे. त्यामध्ये नमूद केल्यानुसार केंद्र शासनाने पदसुनिश्चिती करून दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केलेली गट-अ ते गट-ड संवर्गातील जी पदे राज्य शासनाच्या आस्थापनेवर आहेत, अशा पदांबाबत तसेच, केंद्र शासनाने प्रसिद्ध केलेल्या यादीतील ज्या पदांची कर्तव्य व जबाबदाऱ्या तसेच कामाचे स्वरूप व प्रचलीत वेतन श्रेणी राज्य शासन सेवेतील पदांशी समान आहेत, अशा पदांची पदनामे जरी भिन्न असली तरी, राज्य शासन सेवेतील ही पदे दिव्यांगासाठी सुनिश्चित राहतील, अशा सूचना सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने दि.०२.०२.२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये दिलेल्या आहेत. त्यामुळे अ.क्र.२ वरील शासन निर्णयातील तरतुदी अधिक्रमित होत आहेत. सदर सूचनांस अनुसरून, संदर्भ क्र.६ वरील शासन निर्णयान्वये राज्य उत्पादन शुल्क विभागातील ११ संवर्गातील पदे दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केली

आहेत. उर्वरीत ११ संवर्गामध्ये दिव्यांगासाठी पदे सुनिश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

### **शासन निर्णय :-**

प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य यांच्या अध्यक्षतेखाली दि.०८.०६.२०२१ व दि.०७.०७.२०२१ रोजी झालेल्या तज्ञ समितीच्या बैठकीमध्ये झालेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने, राज्य उत्पादन शुल्क विभागातील गणवेशधारी व शारिरीक पात्रता विहित केलेल्या संवर्गातील पेटी ऑफिसर, जवान-नि-वाहनचालक व जवान हे संवर्ग दिव्यांग सुनिश्चितीतून वगळण्यात येत असून, “विवरणपत्र-अ” मध्ये दर्शविल्यानुसार ८ संवर्गात दिव्यांगासाठी पदे सुनिश्चित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या [www.maharashtra.gov.in](http://www.maharashtra.gov.in) या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक क्र. २०२१०७२९१५३५१८९१२९ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

**सहपत्र : विवरणपत्र-अ**

( संदिप ढाकणे )

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. उपमुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- २) मा. राज्यमंत्री (राज्य उत्पादन शुल्क) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) प्रधान सचिव, राज्य उत्पादन शुल्क यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- ५) आयुक्त, दिव्यांग कल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- ६) आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- ७) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता १/२), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर,
- ८) महालेखापाल (लेखापरीक्षा-१/२), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर,
- ९) सर्व विभागीय उप आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क,
- १०) सर्व अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क,
- ११) उप सचिव, राउशु, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १२) निवडनस्ती -राउशु-१.

**शासन निर्णय क्रमांक : एमआयएस-१०२०/प्र.क्र.११७/राउशु-१, दि.२९.०७.२०२१ सोबतचे  
“विवरपत्र-अ”  
राज्य उत्पादन शुल्क विभागातील दिव्यांगासाठी सुनिश्चित करावयाची पदे.**

अ. क्र.	पदनाम	पदाची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या	तज्ञ समितीने दि.८.६.२०२१ च्या बैठकीत निश्चित केलेला सुयोग्य पदासाठी दिव्यांग संवर्ग
<b>गट-अ</b>			
१	अपर आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क	महाराष्ट्र दारुबंदी कायद्यातील व त्याअंतर्गतच्या नियमातील दुरुस्त्यांवर पर्यवेक्षण करणे. उत्पादन शुल्काचे दर विहित करणे/ बदल करणे व त्या अनुषंगाने अधिसूचना तयार करणे या कामकाजावर पर्यवेक्षण, अधीक्षक, विभागीय उप आयुक्त यांच्या कार्यालयातील अभिलेखाची आयुक्तांच्या वतीने निरीक्षणे करणे, मुख्यालयातील संचालक (अं.व द), उप आयुक्त (निर्धारण), सह संचालक (लेखा व कोषागारे) व उप संचालक (सांख्यिकी व संगणक) यांच्या कार्यासनावर संपूर्ण नियंत्रण ठेवणे. महालेखापाल यांनी घेतलेल्या आक्षेपांची पूर्ततेवर पर्यवेक्षण करणे. महसुल जमा व प्रशासकीय खर्चाच्या अंदाज पत्रके तयार करण्याच्या लेखा विभागाच्या कामकाजावर पर्यवेक्षण करणे. विधानमंडळाशी संबंधित कामकाज, परराज्यातून व परदेशातून येणाऱ्या पाहुण्यांची जनसंपर्क अधिकारी म्हणून व्यवस्थेची व त्यांना आवश्यक माहिती पुरवण्याची जबाबदारी. विभागातील जवान व अधिकाऱ्यांचे प्रशिक्षण, विभागातील अधिकाऱ्यांच्या विभागीय परिक्षांचा अभ्यासक्रम निश्चित करणे, परीक्षांचे आयोजन करणे, मा. न्यायालयात आयुक्तांच्या वतीने सादर करावयाची प्रतिज्ञापत्रे तयार करण्याच्या कामगिरीवर पर्यवेक्षण करणे, नवीन आसवऱ्या, देशी/विदेशी मद्य, बियर आणि वाईन निर्माण्या बाबतचे धोरण आखण्यासंदर्भात प्रस्ताव तपासून सादर करणे, अवैध व्यवहारात गुंतलेल्या अनुज्ञप्तीधारक घटकांना भेटी देवून निरीक्षणे करणे. विभागीय चौकशांची पूर्ततेवर पर्यवेक्षण, वित्त आयोगाच्या शिफारसीच्या अंमलबजावणीचा पाठपुरावा करणे इ.	a) LC b) SLD c) MD involving into a to b
२	सह आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क	विभाग तसेच जिल्हा कार्यालयातील प्रशासनाची व निरीक्षण करणे, लेखा परिक्षा अहवालावरून उत्पादन शुल्क वसूल करण्याबाबत लक्ष ठेवणे, अपिलांच्या	a) LC b) SLD c) MD involving into a to b

		केसेसना गती देणे, विभागीय चौकशी, शिस्तभंगाची प्रकरणे व आयुक्तांच्या कामात मदत करणे, अनुज्ञप्ती परवाना, मळी मद्यार्क निर्मिती व वितरण यावर नियंत्रण ठेवणे, अनुज्ञप्तीविषयक अधिनियमांची अंमलबजावणी, प्रशासकीय काम आस्थापना व अनुज्ञप्ती संदर्भातील कनिष्ठ कार्यालयातील निरीक्षण करणे, राज्य उत्पादन शुल्क वसूली, निर्धारण व इतर धोरणात्मक बाबींवर समितीकडे पाठपुरावा करणे, विभागाच्या सर्व कामकाजात आयुक्तांना सहाय्य करणे. तसेच, राज्य उत्पादन शुल्क विभागात सह आयुक्तांकडे जिल्हानिहाय विभागाच्या सर्व कामकाजाचे विभाजन करण्यात आले असून इतर प्रशासकीय व मद्यार्क या विषयाची जबाबदारी निर्धारित करण्यात आली आहे.	
३	उप आयुक्त (वरिष्ठ श्रेणी), राज्य उत्पादन शुल्क	वेगवेगळ्या अनुज्ञप्तीच्या संदर्भातील बाबींवर कार्यवाही करणे, लेखा संबंधीची कामे पाहणे, अनुज्ञप्तीचे निरीक्षण करणे, औषधे व सौंदर्य प्रसाधने, ड्रगज, अफु, गांजा, भांग याबाबी संदर्भात कार्यवाही करणे, गाड्या खरेदी करणे, स्टेशनरीवर नियंत्रण ठेवणे व सह आयुक्तांना कामामध्ये मदत करणे इत्यादी.तसेच, विभागाच्या प्रशासकीय पातळीवर मंत्रालयीन विभागाशी समन्वय ठेवुन विभागीय कामकाज सुलभतेने होईल यासाठी कार्य करणे. व आपले सरकार पोर्टलसाठी शासनाच्या वतीने नोडल अधिकारी म्हणुन कामकाज पाहणे.	a) LC b) SLD c) MD involving into a to b
४	संचालक (अंमलबजावणी व दक्षता)	गुन्हे अन्वेषणाच्या कामात पोलिस विभाग व राज्य उत्पादन शुल्क विभागात समन्वय साधण्याच्या दृष्टीकोनातून संचालक (अंमलबजावणी व दक्षता) या पदाची निर्मिती करण्यात आली असून सदर पद पोलिस विभागातील जिल्हा पोलिस अधीक्षक दर्जाच्या किंवा विभागातील उपआयुक्त किंवा वरिष्ठ क्षेत्री संवर्गातून भरण्याच्या तरतूदी आहेत. संचालक (अंमलबजावणी व दक्षता) यांच्यावर राज्यातील भरारी पथकामार्फत व अन्य कार्यकारी अधिकाऱ्यामार्फत केल्या जाणाऱ्या गुन्हे अन्वेषणाच्या कामावर नियंत्रण ठेवण्याची जबाबदारी सोपविली आहे. तसेच मुंबई दारुबंदी अधिनियम, १९४९ अंतर्गत अंमलबजावणीचे काम करणे, या कामात इतर बाबी समवेत मद्यार्क निर्मिती यावर व व्यापार यासाठी दिलेल्या अनुज्ञप्तीधारकांनी केलेल्या गैरप्रकाराबाबत चौकशी करणे, भरारी पथकाच्या कामावर देखरेख ठेवणे व हातभट्ट्यांना आळा घालणे, तसेच पोलीस व उत्पादन शुल्क, विभागातील अधिकारी यांच्यामध्ये विविध स्तरावर योग्य समन्वय साधणे.	a) LC b) SLD c) MD involving into a to b

५	अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क	अधीक्षक हा त्या जिल्हयाचा प्रमुख असतो. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने विहीत केलेले नियम, विनियम, कायदे व अधिनियम योग्य प्रकारे कार्यान्वित करून चांगले प्रशासन करण्याची जबाबदारी असते. अधीक्षक हे (१) मुंबई दारुबंदी कायदा, १९४९, (२) मुंबई अफु ओढण्याविषयीचा कायदा, १९३६, (३) औषधे (नियंत्रण) कायदा, १९५९ (४) मुंबई मळी (नियंत्रण) कायदा, १९५६, (५) औषधे व सौंदर्य प्रसाधने कायदा, १९५५, (६) स्पिरिटयुअस प्रिपरेशन (आंतरराज्य व्यापार आणि सी-४ वाणिज्य) नियंत्रण कायदा, १९५५ व (७) दि नारकोटीक ड्रग्स अँड सायकोट्रॉपिक सबस्टँन्सेस अँक्ट, १९८५ या कायद्यांची अंमलबजावणी करतात. जिल्हयाचा प्रमुख म्हणून अधीक्षकांवर राज्य उत्पादन शुल्क, महसूल गोळा करणे, उत्पादन शुल्क महसूलाची गळती बंद करणे, कर चुकविणे प्रकरणी योग्य ती पावले उचलणे, तसेच सर्व सामान्य उत्पादन शुल्क, गुन्ह्यांचा राजकोषीय अपराध, अपराध्यांची कोर्टात नोंद करणे ही सर्व जबाबदारी असते. निरनिराळ्या कायदयाखाली मंजूर करण्यात आलेल्या सर्व अनुज्ञप्तींच्या व्यापार विषयक व्यवहारावर लक्ष ठेवणे, उत्पादन शुल्क कामाबाबत जिल्हयाधिकाऱ्यांना सहकार्य देणे, दारुबंदी प्रचार अधिकाऱ्यांना त्यांच्या कामात सहकार्य देणे, अनुज्ञप्तींवर नियंत्रण ठेवणे, दुय्यम कार्यालयांचे निरीक्षण करण्याची जबाबदारी त्यांच्यावर असते.	a) LC b) SLD,MI c) MD involving into a to b
<b>गट-ब</b>			
६	उप अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क	मुख्यालयाच्या ठिकाणी असलेल्या अधीक्षकांना कामामध्ये सहकार्य करणे, आसवनीच्या ठिकाणी असलेल्या उप अधीक्षकांना उत्पन्न व उत्पादन आणि अल्कोहोलचे वितरण यावर लक्ष ठेवणे, पोटेबल लिंकरचे योग्य प्रकारे वितरण, पोटेबल लिंकरवर मिळणाऱ्या महसूलाची वसूली करणे, आसवनी, पोटेबल लिंकर मॅन्युफॅक्चरी व ब्रेव्हरीच्या एकंदर व्यवहारावर लक्ष ठेवणे तसेच, अधीक्षक, आयुक्त व शासन यांनी मागितलेली माहिती सत्वर सादर करणे.	a) LC b) SLD,MI c) MD involving into a to b
७	निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क	उत्पादन शुल्कासंबंधी गुन्ह्यांचा तपास करणे, महसूल चुकविणाऱ्या अनुज्ञप्तीधारकांविरुद्ध प्रतिबंधात्मक कार्यवाही करणे, अनुज्ञप्तीधारक नियमांचे पालन करतात किंवा नाही यावर लक्ष ठेवणे, हाताखालील दुय्यम निरीक्षक यांच्या कामाकडे लक्ष ठेवणे, अधीक्षकांना कामात सहकार्य करणे, अनुज्ञप्तीचे निरीक्षण करून उत्पादन शुल्काची वसूली करणे.	a) LC b) SLD,MI c) MD involving into a to b

गट-क			
८	दुय्यम निरीक्षक	अनुज्ञप्तीच्या कार्यभारावर नियंत्रण ठेवणे, उत्पादन शुल्कासंबंधी गुन्ह्यांचा तपास करणे, अधीक्षक / निरीक्षक यांना कामात मदत करणे.	a) LC b) SLD,MI c) MD involving into a to b

**Category Abbreviations Used:**

Sr. No.	Abbreviation	Long Form	Sr. No.	Abbreviation	Long Form
01	LC	Leprosy Cured	03	MI	Mental Illness
02	SLD	Specific Learning Disability	04	MD	Multiple Disabilities.

\*\*\*\*\*